

ČÁST A

I. Měření základních veličin (A. HAVRÁNEK)

1.1. <i>Délka</i>	13
1.1.1. Měření malých délkových změn	13
1.1.1.1. Mechanické metody	13
1.1.1.2. Mechanicko-optické metody	14
1.1.1.3. Optické interferenční metody	15
1.1.1.4. Pneumatické metody	16
1.1.1.5. Elektrické odporové metody	16
1.1.1.6. Indukční metody	16
1.1.1.7. Kapacitní metody	18
1.1.1.8. Ostatní elektrické měničové metody	18
1.1.2. Absolutní měření délek	19
1.1.2.1. Čárková a koncová měřítka	19
1.1.2.2. Komparátory	20
1.1.2.3. Přímé srovnání délky koncového měřítka s vlnovou délkou světla	23
1.1.2.4. Optické přístroje pro absolutní délková měření	24
1.2. <i>Čas</i>	25
1.2.1. Časové standardy	25
1.2.2. Měření krátkých časových intervalů	26
1.2.2.1. Elektrické stopky	26
1.2.2.2. Časová lupa	28
1.2.2.3. Kondensátorová metoda	28
1.2.2.4. Elektronické spínače	29
1.2.2.5. Osciloskopická metoda	30
1.2.2.6. Čítačová metoda	31
1.2.2.7. Speciální metody pro měření velmi krátkých časů	32
1.3. <i>Hmotnost</i>	33
1.3.1. Váhy nejvyšší relativní přesnosti	34
1.3.2. Váhy nejvyšší citlivosti	34
1.3.3. Speciální postupy vážení	36
1.3.3.1. Metody přesného vážení	36
1.3.3.2. Termogravimetrie a další speciální užití vah	37

2. Měření a regulace teploty (V. MÜLLER)

2.1. <i>Stabilisace a regulace teploty</i>	38
2.1.1. Stabilní teplotní body	38
2.1.2. Regulace teploty	44

2.1.2.1. Termostaty	44
2.1.2.2. Kryostaty	49
2.2. Získávání a měření velmi nízkých a velmi vysokých teplot.	52
2.2.1. Získávání velmi nízkých teplot a jejich měření	53
2.2.1.1. Adiabatická demagnetisace	53
2.2.1.2. Metody měření velmi nízkých teplot	55
2.2.2. Získávání vysokých teplot a jejich měření	62
2.2.2.1. Metody získávání vysokých a velmi vysokých teplot	62
2.2.2.2. Metody měření vysokých teplot	64
3. Nízké tlaky (L. PÁTÝ)	
3.1. Získávání nízkých tlaků.	70
3.1.1. Princip získávání nízkého tlaku, pokles tlaku v čase a čerpací rychlost.	70
3.1.2. Proudění ve vakuových systémech a analogie systému s elektrickým obvodem	73
3.1.3. Metody získávání nízkých tlaků. Vývěvy	75
3.1.3.1. Metody založené na principu přenosu.	75
3.1.3.2. Metody založené na principu vazby molekul.	81
3.1.4. Vakuové aparatury	83
3.2. Měření nízkých tlaků	85
3.2.1. Měření celkových tlaků	85
3.2.1.1. Absolutní metody	85
3.2.1.2. Nepřímé metody	87
3.2.2. Měření parciálních tlaků.	92
3.2.2.1. Hmotové spektrometry k měření parciálních tlaků.	92
3.2.3. Metody měření tlaku nasycených par	93
3.2.4. Měření proudu plynu při nízkých tlacích	94
4. Mikrovlnná technika (R. BAKULE)	
4.1. Vedení elektromagnetických vln vlnovody	96
4.1.1. Veličiny charakterisující vlnovod	96
4.1.2. Zvláštní druhy vlnovodů	99
4.1.2.1. Obdélníkový vlnovod	99
4.1.2.2. Kruhový vlnovod	101
4.1.2.3. Souosý vodič	103
4.1.3. Převodové vlastnosti vlnovodu.	104
4.1.4. Stojaté vlny ve vlnovodu	108
4.2. Prvky mikrovlnných aparatur	109
4.2.1. Generátory velmi vysokých kmitočtů	109
4.2.2. Vazební prvky	110
4.2.3. Zeslabovače	111

4.2.4. Rozvětvené dílce	113
4.2.5. Dutinové rezonátory	115
4.2.6. Držák diody	117
4.2.7. Bolometry	117
4.2.8. Měřicí vedení	117
4.2.9. Normály impedance	119
4.3. <i>Vybraná mikrovlnná měření</i>	120
4.3.1. Měření kmitočtu	120
4.3.1.1. Resonanční vlnoměry	120
4.3.1.2. Heterodynní vlnoměry	121
4.3.2. Měření impedancí měřicím vedením	121
4.3.2.1. Cejchování měřicího vedení	122
4.3.2.2. Některé způsoby měření stojatých vln	123
4.3.3. Měření impedancí můstkovým T	124
4.3.4. Stanovení činitele jakosti dutinových rezonátorů	125

5. Optická mikroskopie (Z. BERGER)

5.1. <i>Mikroskop</i>	128
5.1.1. Osvětlovací systém mikroskopu	132
5.2. <i>Mikroskopie</i>	134
5.2.1. Mikroskopie neprůhledných objektů	134
5.2.2. Osvětlení metodou temného pole	134
5.2.3. Polarisací mikroskopie	138
5.2.4. Mikroskopická metoda fázového kontrastu	141
5.2.5. Interferenční mikroskopie	145
5.2.6. Fluorescenční mikroskopie	149
5.2.7. Mikrofotografie	150

6. Spektroskopie a difrakce rentgenového záření

6.1. <i>Rentgenová spektroskopie</i> (J. ŠEDIVÝ)	155
6.1.1. Rentgenové záření	155
6.1.2. Zdroje rentgenového záření	156
6.1.2.1. Rentgenové lampy	156
6.1.2.2. Generátor vysokého napětí	157
6.1.3. Registrace rentgenového záření	157
6.1.4. Rentgenová spektra	159
6.1.4.1. Spojité spektrum	159
6.1.4.2. Charakteristická spektra	160
6.1.4.3. Fluorescenční (sekundární) rentgenové záření	163
6.1.5. Primární rentgenová spektroskopie	163
6.1.6. Fluorescenční (sekundární) rentgenová analýza	166
6.1.7. Absorpční rentgenová analýza	168

6.2. <i>Rentgenová strukturní analýza</i> (J. ŠEDIVÝ, V. VALVODA)*	169
6.2.1. Základní krystalografické pojmy	169
6.2.1.1. Krystalová mřížka	169
6.2.1.2. Prvky symetrie	171
6.2.1.3. Stereografická projekce	177
6.2.2. Geometrická teorie difrakce	179
6.2.2.1. Braggova rovnice	179
6.2.2.2. Reciproká mřížka	181
6.2.2.3. Laueova podmínka	182
6.2.3. Kinematická teorie difrakce	182
6.2.3.1. Difrakční funkce	183
6.2.3.2. Atomový faktor	183
6.2.3.3. Strukturní faktor	185
6.2.3.4. Teplotní faktor	186
6.2.3.5. Integrální reflexní mohutnost	187
6.2.3.6. Intensita Debyeovy-Scherrerovy linie	188
6.2.4. Dynamická teorie difrakce	189
6.2.4.1. Primární extinkce	189
6.2.4.2. Sekundární extinkce	190
6.2.5. Metoda Debyeova-Scherrerova	191
6.2.5.1. Princip experimentálního uspořádání Debyeovy-Scherrerovy metody	191
6.2.5.2. Vyhodnocení debyegramu	193
6.2.5.3. Přesné měření mřížkových konstant	196
6.2.5.4. Speciální užití metody Debyeovy-Scherrerovy	200
6.2.5.5. Počítačový goniometr	205
6.2.5.6. Textury	207
6.2.6. Metoda otáčivého krystalu	210
6.2.6.1. Princip metody	210
6.2.6.2. Určení elementární buňky a orientace krystalu	211
6.2.6.3. Strukturní goniometry	212
6.2.7. Metoda Laueova	214
6.2.7.1. Princip metody	214
6.2.7.2. Stereografická projekce stop lauegramu	216
6.2.7.3. Určení orientace krystalu	217
6.2.8. Některé speciální metody	219
6.2.8.1. Rozptyl pod malými úhly	219
6.2.8.2. Studium mosaikové struktury monokrystalů	221
6.2.8.3. Postup při určování struktury krystalů	223

7. Elektronová mikroskopie a difrakce

7.1. <i>Základy elektronové mikroskopie a difrakce</i>	225
7.1.1. Základy elektronové optiky (V. MATĚNA)	225
7.1.1.1. Fokuse elektrónů magnetickým polem	226
7.1.1.2. Vady elektronových čoček a zkreslení obrazu	227
7.1.1.3. Vlastnosti elektronových čoček a rozlišovací schopnost	229

*) Stati 6.2.1 až 6.2.5 zpracoval J. Šedivý, stati 6.2.6 až 6.2.8 V. Valvoda.

7.1.2. Elektronový mikroskop a difraktograf (V. MATĚNA)	231
7.1.2.1. Osvětlovací soustava elektronového mikroskopu	231
7.1.2.2. Použití elektronového mikroskopu jako difraktografu	233
7.1.2.3. Vytvoření difrakčního obrazce a obrazu, vznik kontrastu	234
7.1.2.4. Metoda selektivní difrakce (mikrodifrakce)	235
7.1.2.5. Kalibrace elektronového mikroskopu	237
7.1.3. Jevy elektronové difrakce (P. KRATOCHVÍL, V. MATĚNA)*)	238
7.1.3.1. Difrakce a vznik obrazu na amorfních látkách	239
7.1.3.2. Difrakce elektronů na dokonalém krystalu	240
7.1.3.3. Indexování stop na difraktogramu	242
7.1.3.4. Určení mřížkové konstanty	243
7.1.3.5. Difrakce elektronů na nedokonalém krystalu	246
7.1.4. Preparační technika (V. MATĚNA)	250
7.1.4.1. Příprava tenkých vrstev, podložných blan a fólií	251
7.1.4.2. Mikroskopie částic a povrchu	253
7.1.4.3. Stínovací metody	255
7.1.4.4. Otisky víceúrovňové, extrakční a dekorační	255

8. Neutronová difrakce (J. ŠEDIVÝ)

8.1. <i>Vlastnosti a registrace tepelných neutronů</i>	258
8.1.1. Tepelné neutrony	258
8.1.1.1. Vlastnosti tepelných neutronů	258
8.1.1.2. Neutronový spektrograf (difraktograf)	259
8.1.2. Teorie difrakce neutronů	261
8.1.2.1. Jaderný rozptyl potenciálový a rezonanční	262
8.1.2.2. Spinová a isotopová nekoherence	263
8.1.2.3. Nepružný rozptyl neutronového vlnění	264
8.1.2.4. Magnetický rozptyl	264
8.1.2.5. Difrakce neutronů na polykrystalických látkách a na mono- krystalech	267
8.1.3. Užití neutronové difrakce	268
8.1.3.1. Magnetická struktura nekovů	268
8.1.3.2. Magnetická struktura přechodných prvků skupiny železa	271
8.1.3.3. Struktura lehkých prvků a látek obsahujících prvky s blízkými mi atomovými čísly	273

9. Hmotová spektrometrie (B. URGOŠÍK)

9.1. <i>Úkoly hmotové spektrometrie a princip spektrometrů</i>	275
9.1.1. Základní pojmy a terminologie	275
9.1.1.1. Hmotové spektrum	276
9.1.1.2. Interpretace hmotového spektra	276
9.1.2. Iontový zdroj	278

*) Článek 7.1.3.1. zpracoval V. Matěna, články 7.1.3.2. až 7.1.3.5. P. Kratochvíl

9.1.2.1. Citlivost zdroje	279
9.1.2.2. Citlivost spektrometru	279
9.2. <i>Typy hmotových spektrometrů</i>	280
9.2.1. Statické systémy	280
9.2.1.1. Dempsterův spektrometr	281
9.2.1.2. Filtr rychlostní	282
9.2.1.3. Sektorové systémy	283
9.2.1.4. Cykloidální spektrometr	284
9.2.1.5. Rozlišovací schopnost statických systémů	284
9.2.2. Dynamické systémy	285
9.2.2.1. Omegatron	285
9.2.2.2. Bennettův systém	287
9.2.2.3. Farvitron	289
9.2.2.4. Kvadrupólový systém	289
9.2.3. Pomocná aparatura	291
9.2.4. Charakteristiky omegatronu	291
9.2.4.1. Experimentální uspořádání pro měření charakteristik	293
9.2.4.2. Postup při měření charakteristik	294

ČÁST B

10. Mechanické vlastnosti látek

10.1. Úvod (A. HAVRÁNEK)	309
10.1.1. Reologická klasifikace látek	309
10.1.1.1. Přehled základních reologických pojmů	309
10.2. <i>Elasticita</i> (A. HAVRÁNEK)	313
10.2.1. Určování elastických koeficientů	313
10.2.1.1. Stanovení modulů pružnosti z kmitů těles	313
10.2.1.2. Stanovení modulů pružnosti z rychlosti šíření akustických vln	315
10.2.2. Metody měření deformace	316
10.2.2.1. Mechanické a optické metody měření deformace	317
10.2.2.2. Odporové tensometry	318
10.2.2.3. Jiné metody měření deformace	322
10.2.3. Rozložení napětí a deformací v tělesech obecného tvaru	322
10.2.3.1. Rozbor obecného napětí a deformace v bodě	322
10.2.3.2. Stanovení složek rovinného tensoru deformace pomocí ruzicových tensometrů	325
10.2.3.3. Početní řešení stavu napjatosti v tělese	327
10.2.3.4. Metoda sítí	330
10.2.3.5. Moireovy mřížky	331
10.2.3.6. Metoda povrchových vrstev	333
10.2.3.7. Fotoelasticimetrie	337
10.3. <i>Viskosita</i> (A. HAVRÁNEK)	351
10.3.1. Nenevtonovské kapaliny	351
10.3.2. Metody měření viskozity nenevtonovských kapalin	355
10.3.2.1. Kapilární reometrie	355
10.3.2.2. Rotační reometrie	356
10.4. <i>Viskoelasticita</i> (A. HAVRÁNEK)	357
10.4.1. Základní viskoelastické pojmy	357
10.4.1.1. Viskoelastické charakteristické funkce	357
10.4.1.2. Oblasti viskoelastického chování látek	361
10.4.1.3. Teplota zesklnění	362
10.4.1.4. Časově teplotní superposiční princip	362
10.4.2. Creep	365
10.4.3. Relaxace napětí	367
10.4.4. Dynamická měření	369
10.4.4.1. Neresonanční dynamická měření	369
10.4.4.2. Resonanční dynamická měření	373
10.4.4.3. Torsní kyvadlo	374
10.4.4.4. Další metody dynamických měření	376

10.5. <i>Plastická deformace krystalů</i> (P. LUKÁČ)	377
10.5.1. Geometrie plastické deformace monokrystalů	377
10.5.1.1. Diferenciální rovnice pro skluz	380
10.5.1.2. Smykové napětí	383
10.5.1.3. Dvojčatění	385
10.5.2. Stanovení prvků deformace	388
10.5.2.1. Prvky skluzu	388
10.5.2.2. Prvky dvojčatění	390
10.5.3. Druhy deformace	391
10.5.3.1. Deformace tahem	391
10.5.3.2. Deformace smykem	392
10.5.3.3. Deformace tlakem	393
10.5.3.4. Deformace torsí	394
10.5.4. Způsoby deformace	395
10.5.4.1. Dynamická zkouška	395
10.5.4.2. Statická zkouška	400
10.5.5. Skluzový obraz	405
10.5.5.1. Základní pojmy	405
10.5.5.2. Stanovení skluzových veličin	407

11. Elektrické vlastnosti látek

11.1. <i>Elektrické transportní jevy</i> (R. KUŽEL)	410
11.1.1. Úvod	410
11.1.1.1. Základní pojmy pásové teorie pevných látek	410
11.1.1.2. Koncentrace nositelů proudu v isotropních látkách	413
11.1.1.3. Transportní koeficienty v isotropních látkách	415
11.1.1.4. Transportní koeficienty pevných látek s anisotropní efektivní hmotností	419
11.1.1.5. Tvar vzorků a druhy kontaktů	419
11.1.2. Měrné metody elektrické vodivosti	421
11.1.2.1. Metoda přímá	422
11.1.2.2. Metoda potenciálových sond	422
11.1.2.3. Metoda van der Pauwa	423
11.1.2.4. Metoda hrotového kontaktu	425
11.1.2.5. Čtyřbodová metoda	426
11.1.2.6. Elektrometrická metoda	428
11.1.2.7. Můstkové metody	428
11.1.2.8. Metoda vybíjení kondensátoru	429
11.1.2.9. Pulsní metoda	430
11.1.2.10. Bezdotykové měření elektrického odporu	430
11.1.2.11. Měření povrchové vodivosti	433
11.1.3. Měření Hallovy konstanty	434
11.1.3.1. Měření Hallova jevu stejnosměrným proudem	434
11.1.3.2. Měření Hallova jevu střídavým proudem	437
11.1.3.3. Měření teplotní závislosti Hallovy konstanty a elektrické vodivosti	440
11.1.4. Magnetořisistentní jev	440
11.1.4.1. Měření magnetořisistentního jevu	442

11.1.5. Měření termoelektrických jevů	443
11.1.5.1. Měření termoelektrického napětí	443
11.1.5.2. Měření Thomsonova jevu	446
11.1.5.3. Měření Peltierova jevu	448
11.1.6. Měření kontaktního potenciálu	449
11.1.6.1. Ionizační metoda	450
11.1.6.2. Kondensátorová metoda	450
11.1.6.3. Fotoelektrická metoda	451
11.1.6.4. Metoda tepelné emise elektronů	452
11.2. Dielektrická měření (R. BAKULE)	454
11.2.1. Komplexní permitivita	454
11.2.2. Obvody se souřadnými parametry	456
11.2.2.1. Určení rozptylové a aktivní kapacity měrného kondensátoru	459
11.2.2.2. Příprava vzorků pro měření	462
11.2.2.3. Měrné kondensátory	464
11.2.2.4. Oblast vysokých frekvencí	467
11.2.2.5. Oblast středních frekvencí	469
11.2.2.6. Oblast nízkých frekvencí	470
11.2.3. Obvody s rozloženými parametry	471
11.2.3.1. Resonanční metody	472
11.2.3.2. Vlnovodové metody	475
11.2.4. Vyhodnocení dielektrických měření	476
11.2.4.1. Vztah komplexní permitivity k strukturálním parametrům	476
11.2.4.2. Relaxační čas	479
11.2.4.3. Dipólový moment	480
11.3. Emisní jevy (L. ECKERTO VÁ)	482
11.3.1. Měření energetického rozdělení elektronů	483
11.3.1.1. Metoda brzdného pole	483
11.3.1.2. Metoda válcového kondensátoru	484
11.3.1.3. Metoda příčného magnetického pole	485
11.3.1.4. Metoda podélného magnetického pole	486
11.3.2. Měření úhlového rozdělení emitovaných elektronů	486
11.3.3. Termoemise	487
11.3.3.1. Měření výstupní práce pomocí Richardsonovy přímky	487
11.3.3.2. Kalorimetrická metoda měření výstupní práce	488
11.3.4. Fotoemise	488
11.3.4.1. Fotoelektrické metody určování výstupní práce	488
11.3.5. Sekundární emise	491
11.3.5.1. Měření koeficientu sekundární emise pro kovy	491
11.3.5.2. Měření dobehu elektronů v pevných látkách	492
11.3.5.3. Měření koeficientu sekundární emise dielektrik	493
11.3.5.4. Sekundární emise při dopadu iontů	494
11.3.6. Autoemise (tunelová emise)	495
11.3.6.1. Měření výstupní práce pomocí autoemise	496
11.3.6.2. Měření parametrů povrchových jevů pomocí autoemise	497
11.3.7. Desorpce a ionisace polem	499
11.3.8. Exoemise	500
11.4. Elektrické výboje v plynech (M. NOVÁK)	501
11.4.1. Úvod	501

11.4.1.1.	Charakteristika nesamostatného výboje	502
11.4.1.2.	Charakteristika samostatného výboje	503
11.4.2.	Sondová měření	504
11.4.2.1.	Teorie sondových měření	504
11.4.2.2.	Měření metodou jedné sondy	508
11.4.2.3.	Měření metodou dvou sond	509
11.4.2.4.	Měření rozdělovací funkce elektronů sondovou metodou	513
11.4.3.	Vysokofrekvenční metody diagnostiky plasmatu	514
11.4.3.1.	Metody využívající průchodu vysokofrekvenčního pole plasmatem	516
11.4.3.2.	Resonátorová metoda	517

12. Magnetické vlastnosti látek

12.1.	<i>Susceptibilita diamagnetik a paramagnetik</i> (J. BROŽ)	520
12.1.1.	Magnetická susceptibilita	520
12.1.1.1.	Definice susceptibility	520
12.1.1.2.	Charakteristika diamagnetik a paramagnetik	522
12.1.1.3.	Diamagnetismus	522
12.1.1.4.	Paramagnetismus	523
12.1.2.	Měření susceptibility slabě magnetických látek	526
12.1.2.1.	Princip metod založených na silových účincích nehomogenního magnetického pole	526
12.1.2.2.	Kalibrace a korekce při měření susceptibility	528
12.1.2.3.	Metody založené na diferenciální rovnici síly	530
12.1.2.4.	Metody založené na integrované rovnici síly	534
12.1.2.5.	Měření susceptibility plynů	537
12.1.2.6.	Anisotropie susceptibility a její měření	538
12.1.2.7.	Metody indukční	541
12.2.	<i>Spontánní magnetická polarisace a Curieova teplota</i> (J. ŠTERNBERK)	544
12.2.1.	Magneticky uspořádané systémy	544
12.2.1.1.	Základní vztahy pro ferromagnetismus	546
12.2.1.2.	Curieova teplota jako fázový přechod druhého druhu	548
12.2.2.	Měření magnetické polarisace v oboru technického nasycení	549
12.2.2.1.	Vzorky pro měření polarisace	549
12.2.2.2.	Balistická metoda	550
12.2.2.3.	Regulace teploty při balistické metodě	552
12.2.2.4.	Zdroje chyb při balistické metodě	553
12.2.2.5.	Jiné metody	553
12.2.3.	Určení teplotního průběhu spontánní polarisace. Určení absolutní nasycené polarisace	554
12.2.3.1.	Extrapoláčnická metoda	554
12.2.3.2.	Metoda linií stejné polarisace	554
12.2.3.3.	Metoda termodynamických koeficientů	556
12.2.3.4.	Metoda magnetokalorického jevu	556
12.2.4.	Měření Curieovy teploty	558
12.2.4.1.	Definice Curieovy teploty a přímé metody měření	558
12.2.4.2.	Určení Curieovy teploty z teplotního průběhu susceptibility a nemagnetických veličin	559

12.3. <i>Parametry křivky technické magnetisace</i>	561
(J. ŠTERNBERK, B. SEDLÁK)*)	
12.3.1. Doménová struktura a magnetisační procesy	561
12.3.2. Konstanty magnetické krystalové anisotropie a magnetostrikční konstanty	563
12.3.3. Metody pozorování doménové struktury	565
12.3.3.1. Prášková metoda	565
12.3.3.2. Metoda elektronového mikroskopu	569
12.3.3.3. Jiné metody	570
12.3.4. Měření anisotropních konstant	571
12.3.4.1. Torsní metoda	571
12.3.4.2. Určování anisotropních konstant z magnetisačních křivek monokrystalu	574
12.3.4.3. Jiné metody	575
12.3.5. Měření magnetostrikce	575
12.3.6. Měření magnetisačních křivek monokrystalů	578
12.3.6.1. Klasická magnetometrická a balistická metoda	578
12.3.6.2. Metoda McKeehanova kyvadlového magnetometru	579
12.3.6.3. Torsní metoda	580
12.3.7. Metody zobrazení magnetisační křivky	581
12.3.7.1. Oscilografická metoda	581
12.3.7.2. Metoda registračního fluxmetru	583
12.3.8. Měření parametrů ferromagnetik ve střídavých polích	584
12.3.8.1. Komplexní počáteční permeabilita a magnetická spektra	584
12.3.8.2. Vliv hysterese	586
12.3.8.3. Vliv vířivých proudů	586
12.3.8.4. Metody měření komplexní permeability	587
12.4. <i>Magnetická resonance</i> (B. SEDLÁK)	592
12.4.1. Podstata metody	592
12.4.1.1. Klasický popis	592
12.4.1.2. Kvantově mechanický popis	595
12.4.2. Principy detekce	596
12.4.2.1. Detekce v mikrovlnné oblasti	597
12.4.2.2. Detekce v radiofrekvenční oblasti	600
12.4.3. Metody snímání křivek resonance	605
12.4.3.1. Metoda diferenciálního zápisu	606
12.4.3.2. Snímání velmi úzkých čar	608
12.4.3.3. Metody spinového echa	609
12.4.4. Vliv nehomogenity a nestability magnetického pole	611
12.4.5. Poměr signálu a šumu. Meze citlivosti	611
12.4.6. Typy spektrometrů	612
12.4.6.1. Mikrovlnný spektrometr	612
12.4.6.2. Spektrometr JMR pro široké čáry	614
12.4.6.3. Spektrometr JMR vysoké rozlišovací schopnosti	614
12.4.6.4. Spektrometr spinového echa	616
12.4.6.5. Spektrometr pro studium JMR v magnetických látkách	618
12.4.7. Příklady použití magnetické resonance ke studiu struktury látek	620
12.4.7.1. Spektrum EPR iontu skupiny železa v krystalu	620

*) Stati 12.3.1 až 12.3.7 zpracoval J. Šternberk, stat 12.3.8 B. Sedlák.

12.4.7.2. Ferromagnetická rezonance v magnetickém izolátoru . . .	627
12.4.7.3. Měření konstanty výměnné interakce metodou spinvlivové rezonance	631
12.4.7.4. Spektrum JMR vysoké rozlišovací schopnosti	633

13. Optické vlastnosti látek

13.1. <i>Experimentální optická zařízení</i> (V. PROSSER)	637
13.1.1. Základní charakteristiky světelné vlny	638
13.1.2. Experimentální zařízení a metody pro vytváření a vyšetřování elipticky polarisovaného světla	640
13.1.2.1. Polarisační zařízení	641
13.1.2.2. Analýsa obecně polarisovaného světla	647
13.2. <i>Optické konstanty a jejich měření</i> (V. PROSSER)	649
13.2.1. Absorpce, reflexe a disperse — základní vztahy	649
13.2.2. Zjišťování optických konstant z měření odrazivosti	654
13.2.3. Zjišťování optických konstant z měření propustnosti	661
13.2.4. Zjišťování optických konstant z měření rozptýleného světla, zvláště z difusního odrazu	663
13.3. <i>Interakce světla s látkou ve vnějších polích</i> (V. PROSSER)	666
13.3.1. Magnetooptické jevy	667
13.3.2. Elektrooptické jevy	672
13.3.3. Piezooptické jevy	673
13.4. <i>Optická spektroskopie</i> (K. VACEK)	675
13.4.1. Světelné zdroje	676
13.4.2. Spektrografy a monochromátory	677
13.4.3. Detektory	681
13.4.4. Vyhodnocení spekter	684
13.5. <i>Luminiscence</i> (K. VACEK)	686
13.5.1. Fotovodivost	687
13.5.2. Elektroluminiscence	692
13.5.3. Katodoluminiscence a radioluminiscence	693
13.5.4. Termoluminiscence	693
13.5.5. Chemiluminiscence a bioluminiscence	693
13.5.6. Metody založené na kinetice luminiscence (určení τ)	694

14. Poruchy krystalové mřížky

14.1. <i>Bodové poruchy</i> (B. SPRUŠIL)	696
14.1.1. Základní metody studia bodových poruch v kovech	698
14.1.1.1. Způsoby zpracování kovových vzorků	698
14.1.1.2. Určování charakteristik bodových poruch	701
14.1.1.3. Určování aktivační energie pohybu bodových poruch	704
14.1.1.4. Prostorové uspořádání bodových poruch a jejich identifikace	706
14.1.2. Difuze	707

14.2. <i>Poruchy čárové a plošné</i> (P. LUKÁČ)	709
14.2.1. Základní pojmy teorie dislokací	709
14.2.2. Poruchy plošné	715
14.2.2.1. Typy plošných poruch	715
14.2.2.2. Hranice oblastí a jejich energie	715
14.2.2.3. Vrstevné chyby	717
14.2.3. Experimentální metody sledování dislokací	719
14.2.3.1. Leptání	719
14.2.3.2. Dekorační technika	722
14.2.3.3. Rentgenografické zviditelňování dislokací	723
14.2.3.4. Pozorování dislokací v elektronovém mikroskopu	725
Literatura	727
Rejstřík	742